

§ 158

Revidering av program mot våld i nära relationer

KSN-2022-01332

Beslut

Kommunstyrelsen förslår kommunfullmäktige besluta

1. **att** i programmets målområde 4 tillföra ett nytt prioriterat delmål som lyder: Uppsala kommun ska arbeta aktivt med att stärka den våldsutsattas ekonomiska oberoende,
2. **att** anta förslaget till Program mot våld i nära relationer, samt
3. **att** uppdra till socialnämnden att ta fram handlingsplaner rörande hedersrelaterat våld och förtryck och våld i nära relationer.

Sammanfattning

I Uppsala kommuns verksamhetsplan IVE 2015–2018 (inriktning, verksamhet, ekonomi) fick socialnämnden i uppdrag att ta fram ett övergripande program för arbetet mot våld i nära relationer. Programmet beslutades i kommunfullmäktige år 2016 och har sedan dess följts upp i årliga aktualitetsbedömningar i kommunfullmäktige. I uppföljningen av program och planer år 2021 (KSN-2021-01800) fattade kommunfullmäktige beslutet att uppdra till socialnämnden att revidera program och handlingsplan mot kvinnofridskränkningar och våld i nära relationer. Detta i enlighet med den aktualitetsbedömning som låg till grund för ärendet.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse, daterad 6 maj 2022
- Bilaga 1, Program mot våld i nära relationer - hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål
- Bilaga 2, Protokollsutdrag från socialnämnden

Yrkanden

Tobias Smedberg (V) yrkar att i programmets målområde 4 tillföra ett nytt prioriterat delmål som lyder: Uppsala kommun ska arbeta aktivt med att stärka den våldsutsattas ekonomiska oberoende.

Simon Alm (-) yrkar i första hand att ärendet återremitteras för att ”normkritiskt förhållningssätt” ska förtydligas vad som egentligen ska åstadkommas med detta, ärendet behöver förtydliga att uttryck för maskulinitet inte per automatik är något som ska bekämpas, att våld i nära relationer är det begrepp som sammanfattar just våld i nära relationer samt att programmet inte ska innehålla hets mot folkgrupp.

Simon Alm (-) yrkar i andra hand att ärendet avslås.

Erik Pelling (S) yrkar bifall till arbetsutskottets förslag och jämte Rickard Malmström (MP) bifall till Tobias Smedbergs (V) tilläggsyrkande.

Beslutsgång

Ordföranden ställer först återremissyrkandet mot ärendets avgörande idag och finner att ärendet ska avgöras idag.

Ordföranden ställer därefter Tobias Smedbergs (V) tilläggsyrkande mot avslag och finner att kommunstyrelsen bifaller detsamma.

Ordföranden ställer slutligen arbetsutskottets förslag mot avslag och finner att kommunstyrelsen bifaller detsamma.

Reservation

Simon Alm (-) anmäler reservation enligt följande:

Ärendet är otillräckligt och behöver återremitteras för förtydliganden och revideringar. Normkritiskt förhållningssätt är otydligt. Det är normkritiskt att vara en våldsbrottsling eftersom det avviker från den norm som råder i Sverige, varför det blir uppenbart att dåliga normer behöver preciseras. Likaså är det vansinne att bekämpa alla män för de egenskaper som kan tillskrivas som vanligare förekommande generellt hos män, och istället precisera.

Det är inte kampsporterna som ska motverkas – bara de utövare som genom kampsport tillgodogör sig en förhöjd våldspotential som missbrukas. Ärendet tar alldeles för lätt som dessa viktiga nyansskillnader och mer eller mindre vill slå fast att alla män är våldsverkare mot kvinnor, och att alla beteenden som i förhöjd grad förekommer hos män ska bort. Så enkel är inte verkligheten och det är en björntjänst mot det viktiga arbetet som bedrivs för att minska förekomsten av våld i nära relationer.

Kommunstyrelsen
ProtokollsutdragDatum:
2022-06-15

Vidare är det osmakligt att försöka ägna sig åt allmän delvis opreciserad hets mot heterosexuella män såsom man vill göra genom att lyfta fram just denna grupp som titelbärande gärningsgrupp för våld i nära relationer. Från brottsbalken går att läsa följande, min understrykning: ”Den som i ett uttalande eller i ett annat meddelande som sprids hotar eller uttrycker missaktning för en folkgrupp eller en annan sådan grupp av personer med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning eller könsöverskridande identitet eller uttryck, döms för hets mot folkgrupp till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter.”

Vi kallar exempelvis inte hedersrelaterat våld efter den folkgrupp där det vanligast förekommer. Vi kallar inte heller psykisk ohälsa efter någon grupps förekommande överrepresentation. Det blir därför mycket osmakligt att för heterosexuella män göra ett anmärkningsvärt undantag.

Särskilt yttrande

Stefan Hanna (-) anmäler särskilt yttrande:

Programmet reflekterar en god ambition att göra gott. Jag är dock alltmer övertygad om att alla dessa stora program och långa dokument innebär mer byråkrati och administration i stället för att viktiga praktiska förbättringsåtgärder. Jag anser att liknande satsningar måste bli bättre på att kraftiga avgränsas och att tydliga och mätbara målsättningar ska definieras.

Jonas Petersson (-) anmäler ersätтарыttrande:

Centerpartiet har redan i januari 2020 lämnat in en motion som berör ärendet. Där föreslog vi att Uppsala kommun skulle anta en heltäckande handlingsplan mot hedersrelaterat våld och förtryck, i enlighet med den handlingsplan som vi då också bifogade. Centerpartiet menar att det hade varit rimligt att bereda, och bifalla, vår motion i ärendet först, så att den debatten kan tas innan beslutet om program fattas. Det hade varit en på alla sätt rimligare beslutsgång, inte minst med tanke på hur länge Centerpartiets motion väntat på att beredas.

Justerandes signatur

Utdragsbestyrkande

§ 179

Revidering av program mot våld i nära relationer

KSN-2022-01332

Beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott föreslår kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige besluta

1. **att** anta förslaget till Program mot våld i nära relationer, samt
2. **att** uppdra till socialnämnden att ta fram handlingsplaner rörande hedersrelaterat våld och förtryck och våld i nära relationer.

Sammanfattning

I Uppsala kommuns verksamhetsplan IVE 2015–2018 (inriktning, verksamhet, ekonomi) fick socialnämnden i uppdrag att ta fram ett övergripande program för arbetet mot våld i nära relationer. Programmet beslutades i kommunfullmäktige år 2016 och har sedan dess följts upp i årliga aktualitetsbedömningar i kommunfullmäktige. I uppföljningen av program och planer år 2021 (KSN-2021-01800) fattade kommunfullmäktige beslutet att uppdra till socialnämnden att revidera program och handlingsplan mot kvinnofridskränkningar och våld i nära relationer. Detta i enlighet med den aktualitetsbedömning som låg till grund för ärendet.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse, daterad 6 maj 2022
- Bilaga 1, Program mot våld i nära relationer - hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål
- Bilaga 2, Protokollsutdrag från socialnämnden

Beslutsgång

Ordföranden ställer föreliggande förslag mot avslag och finner att arbetsutskottet bifaller detsamma.

Kommunledningskontoret
Tjänsteskrivelse till kommunstyrelsen

Datum:
2022-05-06

Diarienummer:
KSN-2022-01332

Handläggare:
Sofia Wenemalm

Revidering av program mot våld i nära relationer

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta

1. **att** anta förslaget till Program mot våld i nära relationer, samt
2. **att** uppdra till socialnämnden att ta fram handlingsplaner rörande hedersrelaterat våld och förtryck och våld i nära relationer.

Ärendet

I Uppsala kommuns verksamhetsplan IVE 2015–2018 (inriktning, verksamhet, ekonomi) fick socialnämnden i uppdrag att ta fram ett övergripande program för arbetet mot våld i nära relationer. Programmet beslutades i kommunfullmäktige år 2016 och har sedan dess följts upp i årliga aktualitetsbedömningar i kommunfullmäktige. I uppföljningen av program och planer år 2021 (KSN-2021-01800) fattade kommunfullmäktige beslutet att uppdra till socialnämnden att revidera program och handlingsplan mot kvinnofridskränkningar och våld i nära relationer. Detta i enlighet med den aktualitetsbedömning som låg till grund för ärendet.

Beredning

Ärendet har beretts av socialförvaltningen och kommunledningskontoret. Socialnämnden behandlade ärendet vid sitt sammanträde den 26 april 2022. Barn-, jämställdhets- och näringslivsperspektiven har beaktats.

Föredragning

Våld i nära relationer har länge varit ett dolt och försummat problem. Uppsala kommun har flera bra insatser inom området, men det finns stort utrymme för utveckling. Exempelvis har aktuell forskning synliggjort våld mot grupper som tidigare

varit svåra att identifiera. Arbetet mot våld i nära relationer är inte enbart en fråga för socialtjänsten. Det är ett komplicerat problem som berör alla samhällssektorer. Lösningarna kräver omfattande resurser och långsiktiga insatser. Resurser måste också riktas mot ett systematiskt förebyggande arbete för att förhindra att våld överhuvudtaget uppstår. För att detta ska bli möjligt är det nödvändigt att alla berörda parter har kunskap om uppgiften, och delar en samsyn på hur den ska genomföras.

I Uppsala kommuns verksamhetsplan IVE 2015–2018 (inriktning, verksamhet, ekonomi) fick socialnämnden i uppdrag att ta fram ett övergripande program för arbetet mot våld i nära relationer. Programmet beslutades i kommunfullmäktige år 2016 och har sedan dess följts upp i årliga aktualitetsbedömningar i kommunfullmäktige. I uppföljningen av program och planer år 2021 (KSN-2021-01800) fattade kommunfullmäktige beslut om att uppdra till socialnämnden att revidera program och handlingsplan mot kvinnofridskränkningar och våld i nära relationer.

I aktualitetsbedömningen som ligger till grund för uppdraget att revidera programmet framgår det att det kvarstår ett behov av styrning inom sakområdet men att programmet behöver revideras med tillägget prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Vidare behöver redaktionella revideringar göras genom att flytta över innehållet i tidigare program i aktuella mallar för styrdokument. I arbetet med revideringen har det framkommit ett behov av ytterligare två handlingsplaner kopplade till programmet. En mot våld i nära relationer och en mot hedersrelaterat våld och förtryck. Det har också kommit ny lagstiftning på området som behöver tydliggöras i programmet.

Det reviderade programmet föreslås få en ny titel - ”Uppsala kommuns program mot våld i nära relationer”, med underrubrikerna ”hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål”, som då ersätter tidigare ”Program mot kvinnofridskränkningar och våld i nära relationer.” Det övergripande namnet föreslås dock vara ”Program mot våld i nära relationer” och är det som används i fortsättningsvis och i programmet.

Det reviderade programmet syftar, liksom tidigare, till att utveckla ett gemensamt synsätt i Uppsala kommuns arbete med att upptäcka, synliggöra, förebygga och åtgärda våld i nära relationer. För att kunna bekämpa våld krävs det kunskap och resurser, men också en samsyn mellan kommunens verksamheter vad gäller uppgifter och förväntningar. Denna samsyn måste även innefatta de privata och ideella krafter som deltar i den offentliga sektorns strävan efter att motverka våld i nära relation.

Kommunfullmäktige fattar beslut om arbetet mot våld i nära relation, i Uppsala kommun genom program mot våld i nära relationer. Alla nämnder och bolagsstyrelser inom Uppsala kommunkoncern samt kommunalt finansierad verksamhet omfattas av programmet i olika utsträckning. Somliga nämnder, bolag och kommunalt finansierade verksamheter berörs främst utifrån rollen som arbetsgivare, medan andra berörs av flera mål- och delmål. Programmet ska fungera som underlag till Mål och budget samt för nämndernas verksamhetsplaner och bolagsstyrelsernas affärsplaner. Programmet kompletteras med handlingsplan/er som definierar prioriterade åtgärder, aktiviteter och indikatorer. Kommunstyrelsen fattar beslut om dessa.

Socialnämnden har det delegerade och samlade ansvaret för kommunens arbete mot våld i nära relationer. Socialnämnden ansvarar för framtagandet av programmet och handlingsplan/er. Ansvaret innefattar övergripande stöd och samordning samt implementering av program och handlingsplan/er i samverkan med relevanta aktörer i och utanför kommunkoncernen. Samverkan sker med aktörer såsom civilsamhället,

Region Uppsala, statliga myndigheter och andra organisationer för att åstadkomma ett Uppsala där ingen utsätts för våld i nära relation.

Uppsala kommuns förslag till program mot våld i nära relationer utgår från internationella, nationella, regionala och lokala styrdokument. Flera av dessa omfattar andra frågor än våld i nära relationer, men har delar som är relevanta för området. Det finns också en rad lagar som berör sakområdet. Våld i nära relationer är ett brott, och utgångspunkten är att våldsutsatta och våldsutövare är brottsoffer respektive gärningsmän.

Uppsala kommuns program mot våld i nära relationer består av två delar. Del 1 innehåller bakgrund och utgångspunkter samt målgrupper som omfattas av programmet. Del 2 innehåller fem övergripande mål med tillhörande delmål och utgör kärnan i programmet. Under respektive målområde finns en analyserande text som belyser behoven av utveckling. Därefter presenteras delmål som visar prioriteringar för att uppnå de övergripande målen. Vidare följer en beskrivning av hur programmet ska implementeras och följas upp. Målområdena som lyfts i programmet utgår från regeringens nationella strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck. Övergripande målområden

1. Styrning, organisering, samordning och uppföljning.
2. Kunskap, kompetens och metodutveckling.
3. Våldsförebyggande arbete.
4. Stöd, skydd och behandling för alla som utsätts för våld i nära relationer.
5. Stöd och behandling för våldsutövare.

Det övergripande målet är att våld i nära relationer ska upptäckas, synliggöras, förebyggas och åtgärdas. Åtgärderna ska vidtas inom kommunens alla områden. Med ett kommunövergripande program vill kommunen uppnå en ökad samordning, effektivisering och kvalitetshöjning av arbetet mot våld i nära relationer.

Ekonomiska konsekvenser

Förslaget ryms inom befintliga ekonomisk ram och innebär inga ekonomiska konsekvenser för socialnämnden.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse, daterad 6 maj 2022
- Bilaga 1, Program mot våld i nära relationer - hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål
- Bilaga 2, Protokollsutdrag från socialnämnden

Kommunledningskontoret

Joachim Danielsson
Stadsdirektör

Ingela Hagström
Biträdande stadsdirektör
och utvecklingsdirektör

Aktiverande styrdokument

Beslutsfattare:
Kommunfullmäktige

Dokumentansvarig:
Sofia Venemalm

Datum:
2022-03-21

Diarienummer:
SCN-2022-00220

Uppsala kommuns program mot våld i nära relationer

- *hedersrelaterat våld och förtryck, samt*
- *prostitution och människohandel för sexuella ändamål*

Översiktsplan

Mål och budget

Verksamhetsplaner och affärsplaner

Program

Handlingsplaner och övriga planer

Program mot våld i nära relationer

- *hedersrelaterat våld och förtryck samt,*
- *prostitution och människohandel för sexuella ändamål*

Innehåll

Program mot våld i nära relationer	2
Inledning.....	4
Syfte.....	4
Omfattning	4
Ansvar, genomförande och spridning	4
Ansvar och åtaganden.....	5
Synen på våld- en sammanfattning.....	6
Definition och begrepp.....	7
Våldets orsaker.....	7
Våldets uttryck och konsekvenser	8
Olika typer av våld som omfattas av programmet.....	10
Mäns våld mot kvinnor	10
Hedersrelaterat våld och förtryck.....	11
Kvinnlig könsstympning	12
Personer som utövar våld i nära relationer	13
Särskilt sårbara målgrupper	14
Barn som utsätts för- och upplever våld.....	14
Äldre personer	15
Personer med funktionsnedsättning	15
Homosexuella, bisexuella, trans, queer- och intersexpersoner.....	16
Personer som lever i aktivt missbruk.....	16
Prostitution eller sex mot ersättning.....	16
Unga personer och ungt partnervåld.....	17
Personer med utländsk bakgrund.....	18
Målområden i arbetet mot våld i nära relationer	19
Målområde 1 Styrning, organisering, samordning och uppföljning.....	20
Prioriterade delmål	20
Målområde 2. Kunskap, kompetens och metodutveckling.....	20
Prioriterade delmål	20
Målområde 3: Våldsförebyggande arbete.....	21
Prioriterade delmål	21
Målområde 4: Skydd, stöd och behandling för alla som utsätts för våld i nära relationer	21

Prioriterade delmål	22
Målområde 5: Stöd och behandling för våldsutövare	22
Prioriterade delmål	23
Uppföljning	24
Relaterade dokument.....	24
Referenser	25
Regeringsskrivelser.....	25
Statens Offentliga utredningar.....	25
Övrigt.....	27

Inledning

"I Uppsala blir ingen utsatt för våld i nära relationer, och alla får själva bestämma över sitt liv och sin kropp." – Uppsala kommuns nollvision mot våld i nära relationer.

Våld i nära relationer är ett problem för hela samhället. Det medför stora kostnader i pengar och mänskligt lidande, och är ett konkret hinder för demokratin eftersom det hindrar människor från att åtnjuta sina grundläggande rättigheter. Våld kan drabba alla, men vissa grupper är långt mer utsatta än andra, och våld i nära relationer är ytterst ett uttryck för bristande jämställdhet. För att komma framåt i arbetet för att bekämpa våld i nära relationer behöver vi arbeta förändringsorienterat. Arbetet behöver prioriteras och integreras i ordinarie strukturer, den allmänna kunskapsnivån höjas, resurser avsätts, och styrning, samordning och organisering förbättras.

Syfte

Syftet med detta program är att utveckla ett gemensamt synsätt i Uppsala kommuns arbete med att upptäcka, synliggöra, förebygga och åtgärda våld i nära relationer. Det finns lagar och föreskrifter att luta sig mot, men det är upp till samhällets ansvariga att se till att de efterföljs. Programmet syftar också till att insatser till barn, unga, vuxna och äldre inom programmets målgrupper är samordnat, evidensbaserat, håller hög kvalitet och är likvärdigt. Programmet fungerar som ett stöd för ett strukturerat och långsiktigt arbete mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

För att kunna bekämpa våld krävs det kunskap, men också en samsyn mellan kommunens verksamheter vad gäller uppgifter och förväntningar. Denna samsyn måste även innefatta de privata och ideella krafter som deltar i den offentliga sektorns strävan efter att motverka våld i nära relation. Det här programmet är ett redskap för att uppnå detta.

Omfattning

Genom program mot våld i nära relationer fattar kommunfullmäktige beslut om inriktningen på kommunens arbete mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Alla nämnder och bolagsstyrelser inom Uppsala kommunkoncern samt kommunalt finansierad verksamhet omfattas av programmet i olika utsträckning. Somliga nämnder, bolag och kommunalt finansierade verksamheter berörs främst utifrån rollen som arbetsgivare, medan andra berörs av flera mål- och delmål. Programmet ska fungera som underlag till Mål och budget samt för nämndernas verksamhetsplaner och bolagsstyrelsernas affärsplaner. Programmet kompletteras med handlingsplan/er som definierar prioriterade åtgärder, aktiviteter och indikatorer. Kommunstyrelsen fattar beslut om dessa.

Ansvar, genomförande och spridning

Socialnämnden har det delegerade och samlade ansvaret för kommunens arbete mot våld i nära relationer. Socialnämnden ansvarar för framtagandet av programmet och handlingsplan/er. Ansvaret innefattar övergripande stöd och samordning samt implementering av program och handlingsplan/er i samverkan med relevanta aktörer i och utanför kommunkoncernen. Samverkan sker med aktörer såsom civilsamhället,

Region Uppsala, statliga myndigheter och andra organisationer för att åstadkomma ett Uppsala där ingen utsätts för våld i nära relation.

Ansvar och åtaganden

Uppsalas program mot våld i nära relationer utgår från internationella, nationella, regionala och lokala styrdokument. Flera av dessa omfattar andra frågor än våld i nära relationer, men har delar som är relevanta för området. Det finns också en rad lagar som berör våld i nära relationer. Hit hör socialtjänstlagen, skollagen, lagen om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever, hälso- och sjukvårdslagen, FN:s konvention om barnets rättigheter, föräldrabalken, äktenskapsbalken, brottsbalken och förbudet mot könsstympning.

Att utsätta barn för att bevittna våld i nära relationer har tidigare inte varit brottsligt enligt lag. Från den 1 juli 2021 infördes en ny bestämmelse i brottsbalken om det nya brottet barnfridsbrott. Regeringen har föreslagit i en proposition att det ska införas ett särskilt brott för hedersförtryck. Det innebär att det ska bli straffbart att begå vissa brottsliga gärningar för att bevara eller upprätthålla en persons eller en släkts heder. För att dömas för brott ska syftet med gärningarna ha varit att bevara eller återupprätta en persons eller familjs, släkts eller annan liknande grupps heder. Var och en av gärningarna ska ha utgjort led i en upprepad kränkning av personens integritet. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juni 2022. Våld i nära relationer är ett brott, och kommunens ställningstagande är att våldsutsatta och våldsutövare är brottsoffer respektive gärningsmän.

Socialnämnden har ett ansvar för att ta ett helhetsgrepp när det förekommer våld i en familj. Alla familjemedlemmar ska få den hjälp och det stöd som behövs och socialtjänsten bör därför kunna erbjuda insatser till vuxna som utövar våld mot närstående. Sedan 1 augusti 2021 finns det en bestämmelse i socialtjänstlagen som innebär att socialnämnden ska verka för att personer som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende.

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:4) om våld i nära relationer visar på behovet av att höja kvaliteten i stödet till våldsutsatta barn och vuxna samt barn som bevittnat våld, och att stödja våldsutövare att upphöra med våldet. I handboken *Våld – Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer* (2015) pekas på behovet av att kommunerna upprättar övergripande program, som sedan kan omsättas i handlingsplaner och riktlinjer. Uppsala kommuns program mot våld i nära relationer är ett led i att förverkliga detta.

I 5 kap. 11 § socialtjänstlagen (2001:453) SoL, tydliggörs att socialnämnden ska verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. Vidare ska nämnden beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller övergrepp i nära relationer kan ha behov av stöd och hjälp. Nämnden ansvarar även för att barn som utsatts för brott får stöd och hjälp. Detsamma gäller för barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående.

Uppsala kommun har skrivit under den europeiska deklARATIONEN om jämställdhet mellan kvinnor och män på lokal och regional nivå, den så kallade CEMR-deklARATIONEN (Council of European Municipalities and Regions). Den ska fungera som ett verktyg för att integrera jämställdhetsperspektivet i politiskt beslutsfattande och praktisk verksamhet. Kommuner, landsting och regioner som

undertecknat CEMR-deklarationen tar aktivt ställning för jämställdhet och framför allt för att främja att jämställdhet uppnås i praktiken.

Synen på våld- en sammanfattning

Sverige har i likhet med andra länder en historisk tradition av att mannen var familjens överhuvud och hade rätt att bruka våld mot familjens medlemmar. Det var först 1921 som kvinnor förblev myndiga inför lagen även efter att de gift sig, samma år som kvinnor första gången fick rösta med lika och allmän rösträtt. 1965 förbjöd Sverige som första land i världen våldtäkt inom äktenskapet i lag. 1979 blev Sverige också det första landet i världen med att förbjuda våld mot barn.

Våld mot kvinnor lyftes först under 1990-talet som en jämställdhetspolitisk fråga. Då frångick Sverige formellt att behandla frågan som kopplad till hälsa och omsorg, och det slogs fast att det könsspecifika våldet är ett jämställdhetsproblem. 1998 skärptes lagstiftningen gällande mäns våld mot kvinnor i den så kallade kvinnofridsreformen, och den betonades särskilt genom brottsrubriceringarna "grov kvinnofridskränkning" och "grov fridskränkning".

All våldsanvändning är i dag olaglig i Sverige, och kvinnomisshandel faller under allmänt åtal. Inte desto mindre finns det starka normer och strukturer som främjar och legitimerar våld mot kvinnor, även om det är förbjudet i lag. Utvecklingen på det rättsliga området har ofta mött motstånd i samhället. Ideella krafter såsom kvinnojoursrörelsen har spelat en viktig roll för att ändra både rådande attityder och lagar.

Sverige har ställt sig bakom en rad internationella överenskommelser som rör mänskliga rättigheter, och rent folkrättsligt är vi förpliktigade att ha en lagstiftning som stämmer med kraven i de konventioner som vi har anslutit oss till. Våld i nära relationer är ett brott mot de mänskliga rättigheterna. 1979 antog FN konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor. Den behandlar bland annat kvinnors rätt till utbildning, arbete, hälsovård och möjligheten att delta i politiken på samma villkor som män. Rekommendationen är att könsbaserat våld ses som diskriminering av kvinnor. 1989 antogs även barnkonventionen, som fastslog barns rätt att inte utsättas för våld eller andra övergrepp.

2002 utfärdade WHO (Världshälsoorganisationen) Torontodeklarationen, som definierar våld mot äldre och uppmanar till handling för att förhindra det. I FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning konstateras att kvinnor och flickor med funktionsnedsättning ofta är utsatta för större risk, både i och utanför hemmet, för våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel och utnyttjande.

FN har även slagit fast att våld mot kvinnor är ett uttryck för en historiskt ojämlik maktrelation mellan män och kvinnor. År 1993 antogs deklarationen om avskaffande av våld mot kvinnor av FN:s generalförsamling. Den har tre huvudpunkter: Definitionen av våld, våldets grundläggande orsaker, och medlemsstaternas ansvar. 1995 förstärktes denna deklaration ytterligare då en handlingsplan för jämställdhet togs fram under FN:s kvinnokonferens. I denna lyfts att våldtäkt och våld inom äktenskapet ska ses som våld mot kvinnor. Det markerades att våld mot kvinnor är en fråga om rättigheter, och att våldets orsaker och uttryck är en del av samhällskontexten.

Våld mot kvinnor diskuteras inom olika EU-organ, men det är upp till varje medlemsland att utforma sin egen lagstiftning inom området. År 2006 antog Europaparlamentet ett initiativbetänkande om hur våld i nära relationer bör bekämpas. Medlemsländerna uppmanas i detta att beteckna sexuellt våld inom äktenskapet som ett brott. Sverige bekräftade år 2014 att man ställer sig bakom Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet (Istanbulkonventionen). Konventionen omfattar alla former av våld mot kvinnor, men parterna uppmanas att tillämpa konventionen på alla som utsätts för våld i hemmet. Det övergripande målet för den svenska jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Regeringens fjärde jämställdhetsmål är att avskaffa allt våld mot kvinnor.

Definition och begrepp

”Våld i nära relationer” är ett samlingsbegrepp som omfattar såväl fysiskt som psykiskt och sexuellt våld, samt olika former av hot, utnyttjande och förtryck. Både hedersrelaterat våld och förtryck och könsstympling rymms inom begreppet. Våld i nära relationer förekommer i alla samhällsgrupper, oavsett socioekonomisk situation, trosuppfattning, sexuell läggning och etnicitet. Det riktas mot, och utövas av, såväl män som kvinnor, flickor och pojkar i alla åldrar. Begreppet rymmer allt våld som förekommer inom flerkönade och samkönade relationer, samt inom relationer mellan syskon, föräldrar och deras barn, och andra familjekonstellationer. Det inbegriper även relationer som präglas av vård och service som den utsatta inte kan klara sig utan. Det centrala är att den utsatta har en nära relation till förövaren, vilket ofta inbegriper känslomässiga band och/eller någon form av beroendeställning.

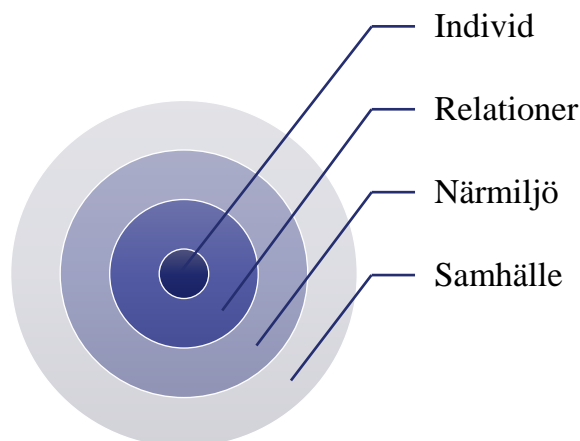
Våld i nära relationer är vanligtvis inte en engångsföreteelse. Ofta består våldet av en kombination av olika handlingar, som upprepas, trappas upp och blir allt grövre med tiden. Våld i nära relationer kännetecknas vanligtvis av en normaliseringsprocess, där den våldsutsatta successivt bryts ned. Växlingar mellan brutalitet och värme gör att gränserna för vad som är acceptabelt gradvis förflyttas, och den våldsutsatta tar ansvar för våldet och accepterar utövarens bild av varför det sker. I slutändan riskerar våldet att ses som en naturlig del av relationen, snarare än något avvikande. För den utsatta innebär det ofta även en begränsning av livsutrymmet, kombinerat med kontroll och isolering. En faktor i normaliseringsprocessen är också att våld kan upplevas som något mer eller mindre normalt i förhållande till inrotade normer om kön, makt och sexualitet. I arrangerade äktenskap och i en hederskontext äger normaliseringen rum redan innan själva förhållandet.

”Mäns våld mot kvinnor” och ”kvinnofrid” är viktiga begrepp för att synliggöra det vanligaste våldet i nära relationer: en man som utövar våld mot en närstående kvinna. Det är lika viktigt att motarbeta allt slags våld i nära relationer, men att enbart tala om det i könsneutrala termer osynliggör dess vanligaste uttryck.

Våldets orsaker

Det finns flera olika förklaringsmodeller till varför våld används. Synen på våldets orsaker har varierat genom åren, och det finns idag olika teorier om varför framför allt

män utövar våld mot kvinnor. Uppsala kommun angriper orsakerna till våld utifrån WHO:s ekologiska förklaringsmodell för våld mot kvinnor av närstående. Den utgår från att det inte finns en ensam faktor som förklarar våld i nära relationer. Orsakerna återfinns i stället på flera olika nivåer: I samhället, i närmiljön, i relationer och hos individen.

Faktorer på samhällsnivå inkluderar lagstiftning, men även mer informella samhällsnormer som rör synen på kön och jämställdhet. Närmiljön inbegriper förhållanden som påverkar individen direkt men som hon svårt kan påverka tillbaka, såsom brottnivå, socioekonomisk situation och arbetslöshet. Den relationella nivån handlar om samspelet mellan personerna i individens omedelbara omgivning, såsom familjen, och faktorer på denna nivå kan vara bristande förmågor till konflikthantering och maktkamp inom ramen för familjestrukturen. På individnivå återfinns faktorer som en person har med sig från sin sociala kontext såsom våldsupplevelser, svåra uppväxtvillkor och missbruk. Den ekologiska modellen visar på behovet av att anlägga flera förståelsenivåer för att kunna motverka våld samt koppla olika insatser till dessa nivåer. Strukturella perspektiv såsom könsmaktsperspektivet kan anläggas för att förklara hur mänskligt samspel på dessa olika nivåer formas av yttre förhållanden, i det här fallet hur våld hör ihop med den ojämna maktfördelningen i samhället mellan män och kvinnor.

Våld i nära relationer är i allra högsta grad en folkhälsofråga. Det finns ett tydligt samband mellan våldsutsatthet och fysisk och psykisk ohälsa. Exempelvis är depression, självskadebeteende och missbruk vanligare bland dem som utsatts för allvarligt sexuellt våld någon gång i livet än dem som inte utsatts. De uppvisar i högre grad symptom på posttraumatiskt stressyndrom (PTSD) och andra kroppsliga symptom. Våldet kan även få sociala och ekonomiska konsekvenser för den utsatta.

Våldets uttryck och konsekvenser

"Våld är varje handling riktad mot en annan person, som genom denna handling skadar, smärtar, skrämmer eller kränker, får denna person att göra något mot sin vilja eller avstå från något som den vill". Per Isdal

Våld kan ta sig många olika uttryck. Det definieras på flera olika sätt i både forskning och praktik. "Våld" avser i detta sammanhang övergrepp som omfattas av lagen, exempelvis brottsbalkens bestämmelser om kvinnofridsbrott, men även handlingar som enligt rådande lagstiftning inte definieras som brott men som likväl kan ingå i ett mönster av utsatthet. Det kan röra sig om verbala kränkningar, isolering från familj och vänner,

ekonomiskt utnyttjande eller känslomässig utpressning. Nedan följer några exempel på våldets uttryck:

- **Fysiskt våld** inbegriper (men är inte begränsat till) knuffar, fasthållning, slag, sparkar, stryptag, hot om eller faktiskt bruk av vapen och andra tillhyggen.
- **Sexuellt våld** inbegriper våldtäkt, sexuellt ofredande och övergrepp. Hit räknas även påtvingande av sexuella handlingar, som väcker obehag eller som den utsatta tvingas utöva inför andra. Sexuella handlingar som den utsatta inte vågar säga nej till räknas också till sexuellt våld.
- **Psykiskt våld** tar sig flera olika uttryck. I definitionen ingår verbala kränkningar, direkta eller indirekta hot och förlöjliganden.
- **Latent våld** är när det överliggande hotet om att våldet kan komma att inträffa och upprepas och därmed skapar en otrygg situation i syfte att begränsa och kontrollera den utsatta i dess vardag.
- **Social utsatthet** handlar om att den utsatta isoleras och hindras från att umgås med sin familj, sina vänner eller omgivningen i stort. Det är en kränkning av den personliga friheten och en begränsning av den utsattas livsutrymme.
- **Materiell och ekonomisk utsatthet** tar sig ofta uttryck i att den utsatta försätts i ekonomiskt beroende, tvingas skriva under ekonomiska dokument och att personliga tillhörigheter förstörs avsiktligt. Personer som är beroende av andra för vård och omsorg kan utsättas genom vanvård och försummelse, att medicin och näringsrik kost undanhålls, och brister i omvårdnad och hygien.
- **Funktionshinderrelaterat våld** betecknar handlingar som riktar sig mot själva funktionsnedsättningen hos den utsatta. Ett exempel är att våldsutövaren förvägrar den utsatta tillgången till nödvändiga hjälpmedel, såsom att flytta undan en rullator eller gömma ett par glasögon.
- **Våld mot husdjur** våldsutövare använder inte sällan våld mot djur för att kontrollera den eller de personer som utsätts för våld. Handlingen att skada djuret är dubbel och används dels för att kontrollera och skapa otrygghet hos den våldsutsatta, dels för att förmå en våldsutsatt att exempelvis lämna eller avstå från stöd och hjälp för att rädda djuret.

Våld mot kvinnor och våld i nära relationer är ett stort problem, men den exakta omfattningen är svår att uppskatta. Detta beror till stor del på att bara en del av våldet blir synligt i statistiken. Undersökningar visar att de kvinnor som säger sig ha upplevt sexuellt och/eller annat våld är långt fler än de som polisanmäler sådana händelser. Vad gäller hedersvåld är det ännu svårare att ta fram statistik, eftersom det länge saknats en brottskod för hedersrelaterade brott.

I statistiken från Brottsförebyggande rådet kan man utläsa att omkring 15 kvinnor om året har dödat i Sverige av en före detta eller nuvarande partner under perioden 2017–2020. För män var motsvarande siffra strax under 3 fall om året. Under 2020 dödades 13 kvinnor av förövare som de haft en pågående eller avslutad parrelation med. Ofta är mordet kulmen i ett eskalerande mönster av våld, som myndigheterna har haft kännedom om.

De samhällsekonomiska kostnaderna är svåra att beräkna, dels på grund av mörkertalet om våldets omfattning, dels för att den totala kostnaden för samhället är svåröverskådlig. De studier som gjorts uppskattar att den direkta kostnaden för vård och samhällsinsatser vid våld mot kvinnor i Sverige uppgår till 2,5 – 3,5 miljarder kronor årligen. Denna uppskattning innefattar dock inte långtgående ekonomiska effekter på samhället såsom arbetsbortfall vid sjukskrivning, sociala insatser, våldsbeteende hos barn som själva blivit utsatta för eller bevittnat våld, och andra följdverkningar. Det är i varje fall säkert att ett förebyggande arbete mot våld i nära

relationer är en långsiktig samhällsekonomisk investering. Arbetet kostar, men det kostar långt mycket mer att inte utföra det.

Olika typer av våld som omfattas av programmet

Mäns våld mot kvinnor

Kvinnor som grupp är den ojämförligt mest utsatta gruppen för våld i nära relationer. Även om män också utsätts för våld av närstående, både av kvinnor och av andra män, så är mäns våld mot kvinnor det absolut vanligast förekommande våldet i nära relationer.

Mäns våld mot kvinnor är ett av våra största samhällsproblem, både nationellt och internationellt. Enligt FN befinner sig kvinnor världen över i en position av kroppslig utsatthet i det offentliga såväl som det privata. Mäns våld utgör ett hot mot kvinnors kroppsliga och sexuella integritet. Uppsala kommun utgår, i likhet med regeringen, från att mäns våld mot kvinnor på samhällsnivå grundar sig i en obalans vad gäller makten mellan könen. Våld är både ett uttryck för den ojämna maktfördelningen och ett medel för att upprätthålla den. Kvinnor utsätts för våld just på grund av att de är kvinnor, i en samhällsstruktur som underordnar och diskriminerar dem.

Att våldsutsattheten generellt ser olika ut mellan könen framgår bland annat av brottsförebyggande rådets nationella trygghetsundersökningar. När kvinnor utsätts för brott som hot, misshandel och trakasserier är gärningspersonen oftast en bekant eller närstående, och brottsplatsen är ofta hemmet, arbetsplatsen eller skolan. När män utsätts för samma typ av brott begås det oftast av män, och brottet sker vanligtvis på allmän plats. Det våld män utövar mot kvinnor är grövre än kvinnors våld mot män. Det är även i högre grad upprepat.

Flera svenska omfångsstudier de senaste åren visar att kvinnor är mer utsatta än män för partnervåld. Det gäller fysiskt, psykiskt och sexuellt våld, som utförs av en man som kvinnan har eller haft en nära relation till, såsom en nuvarande eller före detta make, sambo eller pojkvän. Våldet är vanligtvis ett mönster av handlingar som kan variera från subtila gärningar till grova brott. Det är oftast upprepat och har föregåtts av att mannen sakta krymper kvinnans livsrum, ett mönster där mannen i allt ökande utsträckning utövat makt och kontroll över kvinnan. Våldet sker vanligtvis inomhus i den utsattas egen bostad och ökar i allvar och intensitet ju längre relationen pågår.

Alla kvinnor kan utsättas för våld men vissa grupper är särskilt utsatta: Hbtqi-personer, kvinnor med missbruksproblem, unga och äldre kvinnor, och kvinnor med funktionsnedsättning. Den särskilda sårbarheten kan yttra sig i att kvinnan på grund av sin tillhörighet blir diskriminerad och osynliggjord, eller att hon har ett svagt eller obefintligt socialt skyddsnet.

I arbetet med mäns våld mot kvinnor är det viktigt att sträva efter att upptäcka det tidigt, samt att förstå orsakerna bakom pojkars och mäns generella våldsbeteende. Forskning visar att det finns en tydlig koppling mellan mäns åsikter om jämställdhet och våld: Ju mer stereotypa uppfattningar om maskulinitet och femininet, desto mer våld.

Hedersrelaterat våld och förtryck

Hederstänkande är ett fenomen som förekommer i alla kulturer. Det kan ta sig olika uttryck beroende på kulturella föreställningar och religion, men är inte specifikt för någon särskild kultur eller religion. Hederstänkande förekommer även i icke-religiösa sammanhang.

Hedersrelaterat våld och förtryck är starkt kopplat till föreställningen att flickor och kvinnors sexualitet måste kontrolleras av kollektivet. Våldets kollektiva karaktär gör att det i många fall finns flera våldsutövare av båda könen och flera utsatta. Utsatta kan vara både barn, unga, vuxna och äldre oberoende kön eller könsidentitet. Vanligtvis är flickor och kvinnor de som drabbas hårdast av inskränkningar i det personliga livsutrymmet, tvång och våld, men ny forskning belyser även pojkar och unga mäns dubbla utsatthet, som både offer och förövare.

I en hederskontext har pojkar dubbla roller, som både potentiella offer och gärningsmän. De kan själva utsättas för diverse kränkande behandling, hot och våld. De förväntas avstå från sexuella relationer före äktenskapet, såväl som andra typer av relationer med det motsatta könet, och även de ha restriktioner med avseende på skola- och fritidsaktiviteter. Som män har de samtidigt krav på sig att hjälpa till att kontrollera de kvinnliga familjemedlemmarna. De delar ett ansvar för kvinnornas sexuella beteende, för att bevara sin egen och familjens heder. Att kontrollera kvinnor i sin omgivning är för dem både en rättighet och en skyldighet.

Familjens anseende ses som avhängigt de kvinnliga medlemmarnas oskuld och kyskhet, och deras faktiska eller påstådda sexuella beteende. Denna uppfattning kan vara mer eller mindre uttalad, och kontrollen kan sträcka sig från vardagliga begränsningar av flickors och kvinnors liv, såsom klädval, socialt umgänge och rörelsefrihet, till begränsningar av livsval såsom utbildning, jobb, giftermål och skilsmässa. Alla former av normöverträdelser riskerar att mötas med repressalier så som ökad kontroll, tvingas till utlandsresor i uppfostringssyfte och tvångsäktenskap.

I sin mest extrema form tar sig kontrollen våldsamma uttryck, från hot till verkställande av dödligt våld. Det hedersrelaterade våldets kollektiva karaktär innebär att det kan finnas fler utövare av båda könen, och att offren kan vara både kvinnor och män, samt flickor och pojkar. Det kan också innebära att våldet sanktioneras av familjen och den närmaste omgivningen, även av andra kvinnor.

Begreppet vardagsheder används för att beskriva begränsningarna av livsutrymme som många ungdomar utsätts för varje dag. Hederstänkande är starkt kopplat till en oskuldsnorm, som innebär att framför allt flickor förväntas vänta med sex före äktenskapet. Det yttrar sig i att den unga nekas till att ha vänner av motsatt kön, förväntas följa andras vilja vid val av framtida äktenskapspartner, och begränsas i valet av skol- och fritidsaktiviteter. Kontrollen kan utsträckas till att man inte får klä sig som man vill, bestämma över sin egen tid, eller vara med på all skolundervisning. Kontrollen sker ofta genom både underförstådda och direkt uttalade hot om våld, ytterligare begränsningar i vardagen och att bli bortgift mot sin vilja.

För personer med funktionsnedsättning i en hederskontext kan denna sårbarhet vara ännu större, särskilt om den utsatta personens omgivning har andra referensramar kring psykisk och intellektuell funktionsnedsatthet än majoritetssamhället. En sådan referensram kan vara att funktionsnedsattheten främst ses som en belastning för kollektivet, snarare än en individuell förutsättning som omgivningen måste visa hänsyn

till. Den utsattas beroendeställning till våldsutövaren är ofta stark. Våldet kan vara svårupptäckt för utomstående, och ta sig mindre konkreta uttryck. Ofta rör det sig om "passivt våld", där förövaren inte behöver göra något aktivt för att ändå kontrollera och bestraffa den utsatte. Föräldrar kan exempelvis kontrollera sitt barns tillvaro genom att undanhålla praktiskt stöd i vardagen. Bestraffningar kan vara passiva på så sätt att en person blir nekad sin medicin, att gå till skolan, eller hjälp med att gå på toaletten. Ett av de vanligaste övergreppen i hederskontext mot personer med intellektuellt funktionshinder är att de förleds till att ingå äktenskap, utan att fullt ut förstå konsekvenserna av detta. Att förleda någon på detta sätt kallas "vileledande äktenskap" och är en brottslig handling.

Liksom personer med intellektuell funktionsnedsättning så är även personer med hbtqi-identitet särskilt sårbara inom ramen för en hederskontext. De får sällan stöd från sin närmaste omgivning, utan blir tvärtom utsatta för påtryckningar eftersom deras sexualitet betraktas som ett problem och en angelägenhet för kollektivet. Många av dem lever ett dubbelliv och håller sin sexualitet och könsidentitet hemlig, av rädsla för vad som skulle hända om familjen fick veta.

Förutom våld, hot och kränkningar så utsätts hbtqi-personer i en hederskontext ibland även för så kallade omvändelseförsök. Det kan innebära att familjen tror att deras sexualitet och/eller könsidentitet är ett utslag av fysisk eller psykisk sjukdom, som kan och bör botas av läkare, oftast i föräldrarnas ursprungsland om de är av utländsk härkomst. Familjen kan också vända sig till en religiös företrädare för att försöka "bota" personen i fråga, och i extremare fall skylla på besatthet och utsätta vederbörande för andeutdrivning. En annan metod för omvändelse kan vara att arrangera äktenskap för personen i fråga.

Tvångsäktenskap är en specifik företeelse som bland annat har sin grund i hederstänkandet. Arrangerade äktenskap har inte sällan starka inslag av påverkan från omgivningen, och det kan vara svårt att avgöra om det är fråga om ett tvångsäktenskap. Att gå emot familjens tradition och önskemål från föräldrar och andra släktingar kan för den enskilda flickan eller kvinnan, och även för unga män, ha så svåra konsekvenser att det i praktiken inte är ett möjligt alternativ.

Kvinnlig könsstympning

Kvinnlig könsstympning är en tusenårig sedvänja som förekommer i ett trettiotal länder världen över. Traditionen kan se olika ut i olika länder och förekommer bland både kristna och muslimer. Världshälsoorganisationen (WHO) beräknar att mellan 130 och 140 miljoner kvinnor och flickor världen över har utsatts för könsstympning. Det uppskattas att 3 miljoner flickor utsätts varje år.

Könsstympning delas enligt WHO:s klassifikation in i fyra olika typer. I den minst omfattande formen ingår exempelvis prickning av klitoris med ett vasst föremål. Andra ingrepp utgörs av att klitoris och de inre blygdläpparna skärs bort. Vid mer omfattande ingrepp skärs de yttre blygdläpparna bort, så kallad "infibulation". Vid infibulation lämnas enbart en centimeterstor öppning kvar för att menstruationsblod och urin ska kunna passera. Den mest omfattande formen av könsstympning kallas enligt för klitoridektomi, vilket innebär att helt eller delvis avlägsna klitoris.

Åldern då ingreppet utförs varierar, liksom typen av ingrepp, vem som utför det och förklaringarna till varför. I många samhällen och kulturer genomförs och försvaras

proceduren dock i stor utsträckning av äldre kvinnor. Var och hur det än förekommer så är könsstympning en del av en struktur som begränsar och reglerar kvinnors sexualitet.

I Sverige är kvinnlig könsstympning förbjudet enligt lag sedan 1982. Är man bosatt i Sverige är det även olagligt att genomföra ingreppet utomlands, i ett land där det är tillåtet. Kvinnlig könsstympning är ett brott mot de mänskliga rättigheterna och konventionen om barnets rättigheter. Könsstympning kan få stora medicinska konsekvenser och åsamka den utsatta för både fysiskt och psykiskt lidande. Förutom de direkta effekterna, såsom blödning, infektioner, skador på närliggande organ och chock, finns det uppgifter som tyder på att ingreppet på lång sikt kan leda till underlivssmärter, cystor, urineringsbesvär, att menstruationsblod stockar sig i vaginan, smärta vid samlag samt komplikationer i samband med graviditet och födsel. Könsstympning är en inskränkning av flickors och kvinnors kroppsliga och sexuella integritet.

Personer som utövar våld i nära relationer

Insatser som riktas mot våldsutövande män är en viktig del i arbetet med att förebygga mäns våld mot kvinnor. Merparten av våldet i nära relationer utförs av män, men någon typisk förövare finns inte. Det kan vara en man eller en kvinna, gammal eller ung, samboende eller ensamstående, utländsk eller svensk. Vissa gemensamma drag förekommer, i olika kombinationer, och iaktas hos många av de utövare som kommer i behandling. Det kan vara en bristande förmåga att förstå sina egna och andras känslor, bristande tilltro till sitt värde och sin betydelse, olika psykologiska försvarsmönster samt egna upplevelser av våld och hot i barndomen. En mer generell drivkraft är att det kan vara funktionellt och effektivt att utöva våld, för att få sin vilja fram, och för att skaffa och vidmakthålla kontroll över en annan person eller situation.

Det hedersrelaterade våldets kollektiva karaktär innebär att det kan finnas fler förövare av båda könen. Våldet kan vara sanktionerat av den närmaste omgivningen, och många gånger är våldsutövaren/våldsutövarna den utsattes familj och/eller släkt. Vid arbetet med våldsutövare i en hedersrelaterad kontext är det särskilt viktigt med fullständiga riskbedömningar, samt att alltid ha de våldsutsattas säkerhet, stöd och skydd i fokus.

Det förekommer att män utsätts för våld i nära relationer. Det är viktigt att se att sådana män är brottsoffer i behov av stöd och skydd. Mäns skamkänslor och obenägenhet att söka stöd och hjälp kan härledas till ideal och stereotypa uppfattningar kring vad som anses vara ett manligt beteende. Att som man vara utsatt för våld i nära relationer rimmar illa med rådande manlighetsnormer och kan förtigas av rädsla för att uppfattas som omanlig.

Socialstyrelsens utvärdering av behandling av män som utövar våld i nära relationer visar att många män som sökt sig till behandling minskade sitt våld under uppföljningstiden. Resultaten tyder på att behandling av män kan vara effektivt för att bekämpa våld mot kvinnor i nära relationer. Ett centralt tema i behandlingen är att männen ska inse sitt ansvar för våldet. Det övergripande målet är att alla har rätt att leva i en våldsfri miljö och att den som utövar våld ska kunna få hjälp att ändra sitt beteende.

Ett relativt nytt verksamhetsområde i Sverige är direkta behandlingsinsatser för utövarna. De senaste åren har både offentliga och ideella aktörer i kommuner och regioner utvecklat olika behandlingsprogram. Alla har några nyckelfaktorer gemensamt. Våldsutövarens egen motivation till behandling är viktig. Därtill betonar de vikten av bedömning och differentiering, av problematiken, utövaren och

sammanhanget, samt av våldets karaktär och dess drivkrafter, för att välja den bäst lämpade behandlingsmetoden i varje enskilt fall. Risk- och säkerhetsbedömningar är också väsentliga.

Särskilt sårbara målgrupper

Programmet mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtyck, och prostitution och människohandel för sexuella ändamål, är ett kommunövergripande dokument som riktar sig till alla nämnder och bolag. Det omfattar alla typer av våld i nära relationer och riktar sig mot både våldsutsatta och våldsutövare. Dock finns det olika målgrupper som har särskilda förutsättningar. I nedanstående avsnitt presenteras dessa målgrupper mer utförligt. Grupperna är heterogena, och en och samma individ kan beröras av flera omständigheter i relation till en närstående våldsutövare. Fokus bör alltså inte läggas på den våldsutsattas grupptillhörighet, utan på vilka omständigheter som påverkar dennas situation.

Begreppet "sårbarhet" i detta sammanhang betecknar faktorer som ökar risken att utsättas för brott, såväl som brottets konsekvenser för de utsatta, samt de brottsutsattas förmåga att utnyttja sina resurser. Till faktorer som ökar en våldsutsatts sårbarhet hör att vara okunnig om sina rättigheter, att vara socialt och ekonomiskt beroende av en närstående eller av samhället, att vara isolerad och ensam, och att i sin vardag vara beroende av den person som utövar våldet.

Barn som utsätts för- och upplever våld

Våld i nära relationer sker ofta i hemmet och det saknas vanligtvis utomstående vittnen. Barn i familjer där det förekommer våld riskerar allvarlig fysisk och psykisk ohälsa. Det finns en stark koppling mellan att bevittna våld och att själv utsättas för våld. Barn som upplever eller utsätts för våld i hemmet håller ofta detta hemligt på grund av orsaker som rädsla, känslor av skam och skuld, samt av lojalitet gentemot familjen. När det gäller barn så är det också viktigt att iaktta omsorgsperspektivet, att barn ofta har en relation till personer i omsorgen, förskola och skolan som liknar den de har till en närstående.

När en närstående utsätter barn för våld sätts barnets trygghet ur spel och barn och unga som utsätts för, eller har upplevt våld, löper en stor risk att utveckla allvarliga känslomässiga, kognitiva och fysiska symptom. Barn och unga kan även utveckla en hyperaktivitet som grundar sig i stress, och i en beredskap att alltid snabbt upptäcka tecken på fara. Barnet kan utveckla allvarlig och långvarig psykisk ohälsa, som depressivitet, ångest, självdestruktivitet, aggressivitet, svårigheter i umgänget med andra barn, samt koncentrationssvårigheter och svårigheter att klara av skolan. Det finns också barn och unga som inte visar några tecken utåt på att något är fel. Många barn utvecklar strategier för att avleda, förebygga och förhindra att våldet sker. Barn som lever med våld i sin familj behöver skyddas och komma ur sammanhanget där våldet finns. Det är viktigt att tydliggöra för barn och unga som lever med våld att ansvaret för att våldet sker ligger hos den som utövar det.

Barn till föräldrar som flytt till Sverige delar föräldrarnas generella utsatthet, men ensamkommande barn är en synnerligen sårbar grupp. De saknar ofta alla former av stödstrukturer runt omkring sig, som kan tillhandahålla fysiskt, ekonomiskt och emotionellt stöd. Om samhället inte sätter in verksamma insatser så blir barnens utsatthet närmast total, och de riskerar att mycket lätt falla offer för våld och övergrepp.

Äldre personer

Våld mot äldre personer i nära relationer är ett område som uppmärksammats först på senare år. Detta trots att mönstret vid våld mot äldre i stort sett är det samma som för yngre personer. Kvinnor är i högre grad än män utsatta för våld från sin partner, oavsett ålder, och äldre kvinnor kan i likhet med yngre leva i en parrelation där våldet funnits sedan länge. En orsak till att våldet länge osynliggjorts i detta sammanhang är sannolikt att äldre ofta av samhället betraktas som en homogen grupp. Inom gruppen "äldre" finns det dock en stor åldersdiskrepans, som är viktig att ta hänsyn till. Det är skillnad mellan att vara 65 år och att vara 85 år gammal. Viktigt är även att uppmärksamma yngres våld mot äldre.

Åldern påverkar sårbarhet, möjligheter och behov, och vad en person har för referensramar och föreställningar kring relationer och äktenskap. Med högre ålder tillkommer också ofta ett ökat beroende av omgivningen, såväl av närstående som av personal. Olika typer av försummelse är den vanligaste typen av våld mot äldre som kommer till myndigheternas kännedom. En äldre person kan ha svårt att skydda sig eller ta sig ur en våldsutsatt situation. Är våldsutövarna den utsattas egna vuxna barn, så kan utsattheten hänga ihop med en föreställning om att personen har misslyckats i sin uppfostran av barnen och därför låter situationen fortgå.

Personer med funktionsnedsättning

Personer med funktionsnedsättning är en heterogen grupp då det finns många olika typer av funktionsnedsättningar, exempelvis fysisk, psykisk och intellektuell funktionsnedsättning. En person kan ha en eller flera funktionsnedsättningar i varierande grad och omfattning. Personer med psykisk funktionsnedsättning är att betrakta som särskilt utsatta. Många är beroende av andra människor i sitt dagliga liv, såsom nära anhöriga, personliga assistenter och annan vård- eller stödperson. Dessa personer kan både vara de som upptäcker våldsutsattheten, men kan även vara de som utövar våldet.

Det funktionshinderrelaterade våldet kan ta sig både passiva och aktiva uttryck. Exempelvis kan det röra sig om försummelse där personen hindras tillgång till medicin och mat, rikta sig mot den psykiska funktionsnedsättningen genom kränkningar som anspelar på detta. Vidare kan det handla om övergrepp riktade mot den fysiska funktionsnedsättningen så som att en rullstolsburen förvägras sin rullstol eller att en synskadad person utsätts för att förövaren möblerar om i hemmet. När våld mot en person med funktionsnedsättning upptäcks finns det risk att utsattheten tolkas som brister i omsorgen. På så vis görs våldet till en vårdfråga i stället för en rättsfråga, som det egentligen är. Det finns också risk att sexuella övergrepp och kränkningar osynliggörs, eftersom dessa personer av omgivningen ofta ses som könlösa och/eller icke-sexuella.

Långt ifrån alla som skulle kunna räknas till denna målgrupp har blivit diagnostiserade med en intellektuell funktionsnedsättning, eller kommer till myndigheternas kännedom. Detta beror ofta på att själva funktionsnedsättningen gör det svårare för de utsatta att kommunicera kring sin situation. Deras specifika sårbarheter bidrar till att de oftare än andra faller mellan stolarna och inte får den hjälp de behöver.

Homosexuella, bisexuella, trans, queer- och intersexpersoner

Det råder en stor brist på kunskap om våld i hbtqi-relationer i Sverige, både vad gäller forskning och konkreta stödverksamheter. Det finns ett fåtal omfångsundersökningar som belyser våld inom hbtqi-relationer. Den första svenska undersökningen på området visade att homo- och bisexuella söker hjälp i mindre utsträckning, och att de heller inte polisanmäler våld i samma utsträckning som heterosexuella.

Våld inom hbtqi-relationer följer samma mönster som våld i andra relationer. Det tar sig fysiska, psykiska och sexuella uttryck, medför lika allvarliga skador, och ingår i samma typer av normaliserings- och isoleringsprocesser. Men våld i hbtqi-relationer påverkas även av faktorer i omgivningen. Hbtqi-personer uppger att samhällets homo- och transfobiska värderingar, heteronormativa attityder och bemötande, samt stereotypa bilder av utövare och offer utifrån föreställningar om manligt och kvinnligt, försvårar upptäckten av våldsutsatthet.

Hbtqi-personer lever generellt med en risk att bli utsatt för hatbrott och livshotande våld, och att bemötas negativt i samhället. Många individer som lever i hbtqi-relationer är därför inte öppna med sitt förhållande. De kan vara mindre benägna att berätta om våldsutsatthet i relationen då det skulle kräva att de kommer ut med sin sexuella läggning eller könsidentitet/könsuttryck. Detta försvårar för omgivningen att reagera på och upptäcka våldet. Rädslan för att bli "outad" bidrar till isoleringen i en våldsamt relation, och anonymiteten kan i många fall verka tärande och utsätta relationen för särskild påfrestning och stress.

Personer som lever i aktivt missbruk

Personer som missbrukar alkohol eller andra beroendeframkallande preparat är särskilt sårbara, och är en heterogen grupp med avseende på social tillhörighet och typen av missbruk. Deras situation ökar risken att utsättas för våld, och våldet förekommer ofta som ett vanligt inslag i deras vardag. Som utsatta söker de vanligtvis inte vård förrän de fått allvarliga skador, och de kan ha svårare än andra att lämna en våldsamt relation då partnern kan vara den som upprätthåller deras missbruk.

Personer som lever i aktivt missbruk möts ofta av okunskap och fördomar i kontakten med myndigheter och andra stödinsatser. De bemöts i första hand som missbrukare och inte som brottsoffer. Många drar sig för att söka hjälp av rädsla för att missbruket och eventuell kriminell verksamhet ska avslöjas, eller att deras barn ska omhändertas. Kvinnor i aktivt missbruk lever i en svår utsatthet då missbruket kan leda till hälsoproblem, ekonomiska problem, bostadslöshet, hemlöshet och kriminalitet. De har ofta ingenstans att vända sig i krissituationer, då de flesta skyddade boenden inte tar emot missbrukare av alkohol eller droger. De är beroende av personer i sin närhet och utsätts ofta för våld av flera olika förövare: partner, behandlingspersonal, väktare, polis eller andra missbrukare.

Prostitution eller sex mot ersättning

Sverige är det första landet i världen att förbjuda köp av sexuella tjänster utan att kriminalisera personer som säljer sex. Lagen är utformad så att det som gör prostitution möjligt är efterfrågan snarare än utbudet. Resonemanget bygger på att personer i prostitution befinner sig i en redan utsatt situation. Lagen slår fast att prostitution är att betrakta som en del av mäns våld mot kvinnor och är ett uttryck för ojämlikhet.

Personer som befinner sig i prostitution kommer från alla samhällsklasser och har olika erfarenheter av att sälja sex. De allra flesta hamnar emellertid i prostitution utifrån någon form av yttre eller inre tvång. Att sälja sex kan beskrivas med olika begrepp, vanligt är ”sex mot ersättning” eller ”prostitution”. Med sex mot ersättning avses en person som får ersättning i utbyte mot sexuella tjänster. Det kan innebära pengar, mat, materiella saker, eller någonstans att sova. Den som har sex mot ersättning kan antingen få ersättningen själv eller vara utsatt för någon som genom en organiserad verksamhet främjar eller förmedlar individen i prostitution. Detta kan klassas som människohandel för sexuella ändamål eller koppleri.

Minderåriga utsätts också för sexuell exploatering och prostitution. I laglig mening betecknas det som utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling, barnet är då ett brottsoffer och handlingarna har ett högre straffvärde än motsvarande handlingar som riktar sig till vuxna. Under senare tid har så kallad ”sugardejting” blivit allt vanligare i Sverige. Det innebär att en person, en ofta vuxen man, agerar ”sugardaddy” åt en yngre person, en ”sugarbabe” eller ”sugarboy”. I utbyte mot detta får den yngre personen ersättning i form av pengar, dyra saker, resor, restaurangbesök och/eller annat. Detta är ofta en ingång för unga att i förlängningen sälja sex mot ersättning.

Människohandel för sexuella ändamål innebär att en person genom olämpliga medel, så som tvång, vilseledande eller utnyttjande av utsatt belägenhet, rekryterar, transporterar, överför, inhyser eller omhändertar en person i syfte att exploatera för sexuella ändamål.

Sexuellt våld oberoende av relation är kränkningar och övergrepp med sexuella förtecken. Det kan röra sig om allt från att en individ tjarar till sig sex, sexuella trakasserier, till att en individ utsätts för en våldtäkt. Det kan även handla om att tvinga någon till att utföra sexuella handlingar, eller grooming, som är när en vuxen tar kontakt med ett barn på nätet i sexuellt syfte. Sexuellt våld kan ske både inom ramen för en nära relation, av en bekant, eller en okänd.

Unga personer och ungt partnervåld

Unga är överrepresenterade bland offren för sexualbrott. Det visar både kriminalstatistiken och brottsförebyggande rådets årliga trygghetsundersökningar. Unga kvinnor är också den grupp som oftast utsätts för hot om våld. Unga våldsutsatta kvinnor söker sällan professionellt stöd eller berättar om våldet i sin närmsta sociala krets. Unga som riskgrupp för våld i nära relationer är eftersatta inom både forskningen och den nationella jämställdhets- och ungdomspolitik. ”Ungt partnervåld” innebär att våldet förekommer i ungdomsåren, innan någon formell familjebildning har skett. Denna typ av våld förbises lätt då paret oftast inte bor ihop och inte har några barn. Mönstret för våldsutövandet påminner dock om det som förekommer bland vuxna.

Unga utgör en sårbar grupp dels för att de i mindre utsträckning anförtror sina problem till en vuxen, dels för att de ofta har begränsad eller ingen tidigare erfarenhet av intima relationer, och därmed begränsade referensramar. Våld i unga parrelationer tenderar ofta att bagatelliseras, och det är ännu vanligare att den utsatta skuldbeläggs jämfört med våld mellan vuxna. Förutom bristen på kunskap om ungas sårbarhet saknas det

ofta även lämpliga hjälpinsatser för målgruppen, då de som finns framför allt riktar sig vuxna.

Ungdomar och unga vuxna har en del av i sitt sociala liv på nätet via olika sociala media, vilket är lättillgängligt med smartphones, surfplattor och datorer, vilket har lett till att våldet flyttat med till dessa arenor (digitalt våld). Det digitala våldet och kontrollen innehåller samma våldsuttryck med den skillnad att det sker digitalt. Tekniken kan användas för att kontrollera en partner genom GPS och olika sociala medier där det framgår vart man befinner sig till exempel snap chap. Tekniken kan även användas för att trakassera sin partner med sms-bombning och genom ständiga telefonsamtal.

Personer med utländsk bakgrund

Utländsk bakgrund innebär inte en särskild utsatthet i sig. Däremot förekommer omständigheter som kan göra en person med utländsk bakgrund särskilt utsatt. Det kan vara att man saknar permanent uppehållstillstånd, har bristande språkkunskaper, en allmän okunskap om sina rättigheter och ett begränsat socialt nätverk. Personer i denna grupp löper även högre risk att utsättas för etnisk diskriminering i sin kontakt med myndigheter. Dessa faktorer kan försvåra för personen att söka hjälp och stöd, vilket en våldsutövande partner kan utnyttja för att ytterligare isolera och hindra från att frigöra sig från relationen.

Risken att utsättas för våld ökar ytterligare om personen har låg inkomst, lever i social isolering och kommer från ett land med låg jämställdhet. Kvinnor kan ha en högre utsatthet och svårare att lämna mannen på grund av religiösa eller kulturella värderingar som föreskriver att familjen ska bevaras intakt.

Papperslösa personer saknar tillstånd att vistas i landet. De undviker i regel kontakt med myndigheter av rädsla för att utvisas. Rädslan avspeglar sig även i deras obenägenhet att vara målsägande eller vittna i en rättegång. Detta leder till att de i större utsträckning än andra riskerar att bli utnyttjade och hotade av personer i sin omgivning. Asylsökande personer kan ha en liknande sårbarhet som papperslösa, då deras rättsliga status är osäker.

Personer med tillfälligt uppehållstillstånd på grund av en anknytningsrelation räknas också som särskilt utsatta. När en person kommer till Sverige till följd av giftermål eller samboskap med en svensk medborgare är uppehållstillståndet villkorat av relationen. Om den upphör inom två år riskerar personen att nekas permanent uppehållstillstånd med anknytning som grund, och individen måste antingen söka asyl eller lämna landet. Det kan medföra att hen stannar i en våldsam relation för att slippa bli utvisad.

Målområden i arbetet mot våld i nära relationer

Våld i nära relationer har länge varit ett dolt och försummat problem. Uppsala kommun har flera bra insatser inom området, men det finns stort utrymme för utveckling. Exempelvis har aktuell forskning synliggjort våld mot grupper som tidigare varit svåra att identifiera.

Arbetet mot våld i nära relationer är inte enbart en fråga för socialtjänsten. Det är ett komplicerat problem som berör alla samhällssektorer. Lösningarna kräver omfattande resurser och långsiktiga insatser. Resurser måste också riktas mot ett systematiskt förebyggande arbete för att förhindra att våld överhuvudtaget uppstår. För att detta ska bli möjligt är det nödvändigt att alla berörda parter har kunskap om uppgiften, och delar en samsyn på hur den ska genomföras.

För att uppfylla den övergripande nollvisionen om att ingen i Uppsala blir utsatt för våld i nära relation, och att var och en har rätt till sin kroppsliga integritet, krävs tydliga målformuleringar. De målområden som lyfts i programmet utgår från regeringens nationella strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck.

Det övergripande målet är att våld i nära relationer ska upptäckas, synliggöras, förebyggas och åtgärdas. Åtgärderna ska vidtas inom kommunens alla områden. Programmet syftar till en ökad samordning, effektivisering och kvalitetshöjning av arbetet mot våld i nära relationer. En förutsättning för detta är att programmets målområden efterföljs och konkretiseras i handlingsplaner, förvaltningarnas verksamhetsplaner, och i arbetet med jämställdhetsintegrering.

Uppsala kommuns programperiod är fem år med årlig uppföljning, och utvärdering efter halva perioden samt vid periodens slut. En programperiod på fem år bedöms som lämplig för att åstadkomma långsiktiga förutsättningar i att bekämpa våld i nära relationer. Aktiviteter kommer att genomföras successivt från år 2022 till och med år 2026.

Programmet mot våld i nära relationer innehåller fem långsiktiga mål och under varje sådant mål finns ett antal prioriterade delmål som ska uppnås under programperioden. De långsiktiga målen pekar ut riktningar som ska skapa förutsättningar för stabilitet, långsiktighet och kontinuitet i arbetet. De prioriterade delmålen visar på åtgärder och insatser som ska fokuseras under programperioden. Varje målområde med respektive delmål presenteras i nedanstående avsnitt, med vägledning och kommentarer. Målen är formulerade med utgångspunkt i den utveckling som skett inom området och i de utmaningar som identifierats.

Målområde 1 Styrning, organisering, samordning och uppföljning

Uppsala kommuns styrning, organisering, samordning och uppföljning av programmet ska bidra till ökad kvalitet, effektivitet och långsiktighet i arbetet mot våld i nära relationer.

Arbetet mot våld i nära relationer omfattar alla samhällssektorer, och måste samordnas för att vara effektivt. Satsningarna inom området ska präglas av långsiktiga uppdrag och innovativa lösningar. Samordningen mellan offentliga, ideella och privata aktörer i Uppsala är viktig då det ger bättre förutsättningar för ett långsiktigt och hållbart arbete. Satsningar inom området ska vara sammanhängande, och de olika parternas respektive roller och ansvar präglas av tydlighet och respekt för varandras uppdrag.

Prioriterade delmål

- Uppsala kommun ska säkerställa att programmet och dess innehåll samordnas, och att det finns personella och ekonomiska resurser för samordning, implementering och uppföljning av programmets innehåll.
- Samordningen av arbetet med att motverka våld i nära relationer ska ske i samarbete mellan offentlig, ideell och privat sektor.

Målområde 2. Kunskap, kompetens och metodutveckling

I Uppsala kommun ska befintliga kunskaper och kompetens inom området våld i nära relationer systematiseras och spridas, och yrkesverksamma inom området ska ha väsentlig kompetens för att kunna utföra sina arbetsuppgifter.

En förutsättning för framgång och kvalitetssäkring i arbetet mot våld i nära relationer är att berörda professioner har adekvata kunskaper inom området. Det måste finnas en kunskapsöverföring mellan berörda myndigheter och aktörer, och kompetenshöjande insatser inom området behöver vara anpassade utifrån olika professioners behov och den målgrupp som avses. Uppsala kommun är en stor arbetsgivare. I den rollen är det viktigt att kommunen har grundläggande kunskap om våld i nära relationer. Precis som arbetsgivaren har ett ansvar för sjukdom, missbruk och andra situationer som påverkar arbetsförmågan och arbetsmiljön, bör det vara en del av arbetsgivaransvaret att upptäcka och ställa relevanta frågor vid misstanke om förekomst av våld. För att utbildningsinsatser av olika slag ska ha bästa möjliga effekt är det viktigt att de sker med fokus på kontinuitet och långsiktighet.

Prioriterade delmål

- Befintlig kunskap och kompetens ska systematiseras och spridas inom kommunen.
- Berörda yrkesprofessioner ska erbjudas kontinuerliga och långsiktiga utbildningsinsatser.
- Berörda yrkesprofessioners kompetens ska säkerställas.
- Arbetsgivarens kompetens ska säkerställas.
- Insatser ska vara grundade på bästa tillgängliga kunskap, och användningen av evidensbaserade metoder ska utvecklas och målgruppsanpassas.
- Alla verksamheter (offentliga, ideella, privata) ska ha rutiner för att hantera våld i nära relationer.
- Kunskap kring våldsutövare ska utvecklas, och förutom män även inkludera kvinnor, pojkar och unga män som utövar våld, samt kollektivt våldsutövande.

Målområde 3: Våldsförebyggande arbete

Uppsala kommuns insatser för att upptäcka, synliggöra, förebygga och bekämpa våld i nära relationer ska stärkas, ske systematiskt och samordnas inom alla relevanta områden och på alla våldsförebyggande nivåer.

Det våldsförebyggande arbetet kan delas in i tre olika nivåer. Den första är det tidigt våldsförebyggande arbetet, som riktar sig till alla. Det rör sig bland annat om hälsofrämjande insatser med fokus på ett förändringsarbete innan någon blivit utsatt för våld och/eller utövat våld. Exempel på insatser är att arbeta med att förändra normer kring maskulinitet, makt och våld. Den andra nivån, det selektivt våldsförebyggande arbetet, omfattar insatser mot grupper som har en förhöjd risk att utsättas för eller utöva våld. Det är även insatser som sätts in i direkt anslutning till att våldet skett. Den tredje nivån avser behandlande insatser riktade mot redan våldsutsatta, såväl som våldsutövare.

Prioriterade delmål

- Det tidiga våldsförebyggande arbetet ska utvecklas och utökas.
- Våldsförebyggande insatser ska riktas till alla berörda: Riskgrupper, våldsutsatta och våldsutövare.
- Allt våldsförebyggande arbete ska utgå från ett genusmedvetet, normkritiskt och långsiktigt förhållningssätt, och stärkas inom alla relevanta områden så som förskola, grundskola, gymnasieskola, fritid och socialtjänst. Detta ska ske i dialog och samverkan med hälso- och sjukvård, rättsväsendet, samt ideella och privata organisationer.

Målområde 4: Skydd, stöd och behandling för alla som utsätts för våld i nära relationer

Uppsala kommuns insatser för individer som utsätts för våld i nära relationer ska vara av god och likvärdig kvalitet, oberoende av var man söker hjälp. Tillgången till skydd, stöd och behandling ska öka.

Kommunen har enligt socialtjänstlagen ansvar att erbjuda skydd till personer som lever med hot om eller risk för våld. Behovet av skydd kan variera. I vissa fall kan en tillfällig separation tillsammans med andra insatser vara en lösning, och i andra fall bedöms möjligheten att bo kvar i den tidigare bostaden som omöjlig. Stöd för att få en ny bostad är en insats där behovet är stort. Ibland kan ett långvarigt skydd på annan ort vara nödvändigt, varvid det är viktigt att Uppsala kommun samarbetar med andra kommuner. Om skyddsbehovet helt säkert tillåter det är det önskvärt att verka för att den våldsutsatta får möjlighet att bo kvar i sin hemmiljö, speciellt om barn är inblandade.

För flera grupper är det svårt att erbjuda tillfredsställande skyddsplatser. Detta innefattar äldre personer med ett stort omvårdnadsbehov, personer med funktionsnedsättning som kräver stöd, personer som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck, personer med utländsk bakgrund, personer i aktivt missbruk som utsätts för våld och unga personer som utsätts för våld i nära relationer. Även andra grupper kan anses ha en ökad sårbarhetsfaktor, det vill säga en högre risk att utsättas för våld.

Förutom skyddet är det viktigt att tillgodose den utsattas behov av stödinsatser. Vanligtvis rör det sig om en kvinna, som ibland har barn. En individ som varit utsatt för

våld under en längre tid behöver ofta stöd och hjälp för att komma ifrån våldet och för att bearbeta sina upplevelser. De metoder som finns och används idag utesluter flera grupper som inte har förmåga att ta emot samtalsbehandling. Personer med intellektuell funktionsnedsättning, personer med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning eller äldre personer med demenssjukdom eller annan sjukdomsbild tillhör grupper som dels kan ha svårt med gängse samtalsmetoder och dels ha svårigheter att ta sig till olika verksamheter.

Barn som lever med eller bevittnar våld behöver få stöd för att bearbeta sina upplevelser. I de fall barnen bor på skyddat boende och inte kan gå kvar i sin förskola eller skola är det angeläget att ge dem möjlighet till undervisning och pedagogiskt stöd. En förälder som utsatts för våld har ofta en begränsad föräldraförmåga. En del behöver stöd, ibland över länge tid, för att klara av sin föräldraroll.

Prioriterade delmål

- Skydd, stödinsatser och behandling ska fortsätta utvecklas, och insatser och placeringar ska anpassas utifrån individens personliga behov och säkerhet.
- Barnets behov, delaktighet och säkerhet ska alltid prioriteras.
- Kunskapen om barns sårbarhet, utsatthet och behov ska öka.
- Arbetet med att tidigt upptäcka barn som bevittnar och/eller är utsatta för våld i nära relationer ska utvecklas.
- Uppsala kommun ska använda bäst lämpade aktör (offentlig, ideell eller privat) för att tillgodose stöd, skydd och behandling för den våldsutsatta.
- En tydlig ansvarsfördelning och konkret samverkan mellan olika aktörer (offentlig, ideell och privat) ska utvecklas och genomföras.
- Uppsala kommun ska säkerställa att det finns en ökad och likvärdig tillgång till lättillgänglig och anpassad information för våldsutsatta barn och vuxna, utifrån deras olika förutsättningar och behov.
- Våldsutsatta ska få information om vilka möjligheter till stöd och hjälp som finns tillgängliga oavsett aktör (offentlig, ideell, privat).
- Så få myndighetspersoner som möjligt ska vara inblandade i beslut rörande den våldsutsattas behov av stöd, skydd och behandling.

Målområde 5: Stöd och behandling för våldsutövare

Uppsala kommuns insatser för att förhindra våld i nära relationer ska bygga på säkra hot- och riskbedömningar, och ske med fokus på de utsattas säkerhet och utövarnas ansvarstagande för sina gärningar.

Detta målområde inriktar sig på våldsutövare generellt, oavsett kön. De allra flesta våldsutövare är dock män. Det mesta våld som sker i samhället är mäns våld mot andra män. Våld i nära relationer utövas till övervägande delen av män mot kvinnor. Därför måste arbetet på detta område uppmärksamma faktorerna som ligger bakom män och pojkars våldsutövande, och särskilt sambandet mellan våldsutövning och samhällets rådande normer kring maskulinitet och vad det innebär att vara man.

Stöd och behandling för våldsutövare är ett våldsförebyggande arbete. Alla insatser som syftar till att våldsutövaren ska ta ansvar för sina gärningar och deras följdverkningar, och upphöra med våldet, måste ske på ett sätt som säkerställer den våldsutsattas behov

och trygghet. Brotts- och återfallsförebyggande insatser ska utformas utifrån en bedömning av riskerna som är relaterade till den specifika brottsligheten.

Det är en svårighet att upptäcka våldsutövning och motivera våldsutövarna att sluta. Arbetet med detta sker på flera samhällliga nivåer, däribland polisen, kriminalvården, hälso- och sjukvården, socialtjänsten och ideella organisationer. Det är viktigt att alla instanser förstår sina roller och uppdrag, och att det utvecklas en samsyn rörande upptäckten av våld och riskbedömningar. Inom Uppsala kommun är det viktigt att alla verksamheter som riktar sig till våldsutövare har likvärdig kompetens och håller en hög kvalitet. Vidare ska de metoder som används följas upp, utvecklas utifrån ny forskning, systematiseras och kvalitetssäkras.

Prioriterade delmål

- Uppsala kommun ska säkerställa att det finns insatser för att förhindra att individer utövar och/eller fortsätter att utöva våld i nära relationer.
- Insatserna ska vara individuellt anpassade. Det är önskvärt att de är genusmedvetna och evidensbaserade, och metoderna ska vara beprövade och hålla en god kvalitet.
- Arbetet med att bedöma våldsproblematik och göra hot- och riskbedömningar ska utvecklas.
- En tydlig ansvarsfördelning och konkret samverkan mellan olika aktörer (offentlig, ideell och privat) ska utvecklas och genomföras.
- Eftersom pojkar och män är de vanligaste våldsutövarna, både i nära relationer och generellt, ska kunskapen om manligt våldsbeteende stärkas.

Uppföljning

Socialnämnden är ansvarig för programmet och har därmed det övergripande ansvaret för uppföljning och utvärdering av programmet. Alla nämnder och bolagsstyrelser ska årligen redovisa resultatet av sitt arbete med att uppfylla de uppställda målen till kommunstyrelsen. Socialnämnden följer årligen upp program och handlingsplan i ordinarie programuppföljning. Kommunstyrelsen kan sedan revidera handlingsplanen vid behov. Revidering ska ske genom gemensam beredning.

Relaterade dokument

En rad olika styrdokument ligger till grund för arbetet mot våld i nära relationer. Övergripande styrdokument är Uppsala kommuns Mål och budget som konkretiseras i årsvisa mål och uppdrag till stadens nämnder och bolagsstyrelser. Detta program vilar också på ett antal internationella och nationella styrdokument, lagar, förordningar och statliga utredningar.

- Agenda 2030
- Arbetsgivarpolicy Uppsala kommun (KF 2012)
- CEMR-deklarationen (Den europeiska deklarationen för jämställdhet mellan kvinnor och män på lokal och regional nivå)
- En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (Skr. 2016/17:10)
- Europarådets konvention om bekämpande av människohandel
- FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna (1948)
- (Europeiska konventionen om skydd för mänskliga rättigheter (1950), svensk lag 1995)
- FN:s deklaration om avskaffande av våld mot kvinnor (1993)
- FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (2008)
- FN:s konvention om barnets rättigheter, svensk lag 2020 (2018:1197)
- Policy för hållbar utveckling (KF 2017)
- Program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning (KF 2016)
- Program för äldrevänlig kommun (KF 2020)
- Regeringens strategi för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter (Skr 2016/17:29)
- Regeringens jämställdhetsmål och sjätte delmål: Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet (2016).
- Skollag (2010:800)
- Socialtjänstlag (2001:453)
- Uppsala kommuns policy och handlingsplan för trygghet och säkerhet (KS 2018)
- Uppsala kommuns överenskommelse med civilsamhället (KF 2018)
- WHO (2002). Torontodeklarationen. Genève: World Health Organization.

Referenser

Propositioner

Arbetsmarknadsdepartementet (1997). *Kvinnofrid* (Regeringens proposition 1997/98:55). Stockholm: Regeringskansliet.

Näringsdepartementet (2005). *Makt att forma samhället och sitt eget liv* (Regeringens proposition 2005/06:155). Stockholm: Regeringskansliet.

Socialdepartementet (2006). *Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor* (Regeringens proposition 2006/07:38). Stockholm: Regeringskansliet.

Proposition 2017/18:249. *God och jämlik hälsa – en utvecklad folkhälsopolitik*.

Regeringsskrivelser

Integrations- och jämställdhetsdepartementet (2007). *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer* (Regeringens skrivelse 2007/08:39). Stockholm: Regeringskansliet.

Integrations- och jämställdhetsdepartementet (2009). *Handlingsplan för att förebygga och förhindra att unga blir gifta mot sin vilja* (Regeringens skrivelse 2009/10:229). Stockholm: Regeringskansliet.

Skrivelse. 2016/17:126. *Tillsammans mot brott – ett nationellt förebyggande program*.

Skrivelse. 2016/17:10. *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*.

Handlingsplan mot prostitution och människohandel. Bilaga till regeringsbeslut 2018-02-08 nr II:1. Socialdepartementet

Statens Offentliga utredningar

Jämställdhetspolitiska utredningen (2005). *Makt att forma samhället och sitt eget liv: Jämställdhetspolitiken mot nya mål* (SOU 2005:66). Stockholm: Socialdepartementet.

Kvinnovåldskommissionen (1995). *Kvinnofrid* (SOU 1995:60). Stockholm: Socialdepartementet.

Nationella samordnaren mot våld i nära relationer (2014). *Våld i nära relationer - en folkhälsofråga: Förslag för ett effektivare arbete* (SOU 2014:49). Stockholm: Justitiedepartementet.

Personsäkerhetsutredningen (2002). *Nationell handlingsplan mot våld i nära relationer* (SOU 2002:71). Stockholm: Justitiedepartementet.

Utredningen om kvinnofridsuppdragen (2004). *Slag i luften: En utredning om myndigheter, mansvåld och makt* (SOU 2004:121). Stockholm: Socialdepartementet.

Utredningen om män och jämställdhet (2014). *Män och jämställdhet* (SOU 2014:6). Stockholm: Socialdepartementet.

Utredningen som ska föreslå en nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor (2014). *Ett jämställt samhälle fritt från våld: Utvärdering av regeringens satsningar 2010-2014* (SOU 2014:71). Stockholm: Socialdepartementet.

Utredningen som ska föreslå en nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor (2015). *Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck*. (SOU 2015:55). Stockholm: Socialdepartementet.

Betänkande av Utredningen om utvärdering av förbudet mot köp av sexuell tjänst: *Förbud mot köp av sexuell tjänst. En utvärdering 1999–2008*. (SOU 2010:49).

Utredningen om stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap (2012). *Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap* (SOU 2012:35). Stockholm: Justitiedepartementet.

Utredningen om ett särskilt hedersbrott (2020). *Ett särskilt hedersbrott* (SOU 2020:57).

Lagar, författningar och konventioner

Europarådet (2011). *Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet*. Europarådets fördragsserie nr.210.

Europarådets konvention om bekämpande av människohandel

Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp.

FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna (1948).

(Europeiska konventionen om skydd för mänskliga rättigheter (1950), svensk lag 1995).

FN:s deklaration om avskaffande av våld mot kvinnor (1993).

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (2008).

FN:s konvention om barnets rättigheter, svensk lag 2020 (2018:1197).

Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter.

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Palermoprotokollet, tilläggsprotokoll till Förenta nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet.

Ett särskilt barnfridsbrott (2021:07:01).

Skollag (2010:800.).

Socialtjänstlag (2001:453).

Övrigt

Almqvist., K, Norlén., Tingberg (2019). *Barn, unga och trauma: att uppmärksamma, förstå och hjälpa*. Stockholm: Natur och kultur.

Ambjörnsson, F. (2004). *I en klass för sig: Genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*. Stockholm: Ordfront förlag.

Ambjörnsson, F. (2006). *Vad är queer?* Stockholm: Natur och Kultur.

Björktomta, S-B. (2012). *Om Patriarkat, motstånd och uppbrott*. Malmö Égalité.

Borgström, E. (red.) (2011). *Den moderna homofobin*. Stockholm: Charlie by Kabusa.

BRÅ (2007). *Utvecklingen av dödligt våld mot kvinnor i nära relationer* (Rapport 2007:6). Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

BRÅ (2009). *Våld mot kvinnor och män i nära relationer: Våldets karaktär och offrens erfarenheter av kontakt med rättsväsendet* (Rapport 2009:12). Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

BRÅ (2010). *Mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer: En första uppföljning av regeringens handlingsplan* (Rapport 2010:4). Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

BRÅ (2010). *Mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer: Slutredovisning av ett regeringsuppdrag* (Rapport 2010:18). Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

BRÅ (2014). *Utsatthet för brott 2013: Resultat från Nationella trygghetsundersökningen (NTU) 2014*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

BRÅ (2015). *Det dödliga våldet i Sverige 1990–2014* (Rapport 2015:24). Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Butler, J. (2006). *Genus, ogjort: Kropp, begär och möjlig existens*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag.

Butler, J. (2007). *Genustrubbel: Feminism och identitetens subversion*. Göteborg: Daidalos.

Connell. R.W. (2008). *Maskuliniteter*. 2 uppl., Stockholm: Daidalos.

Crenshaw, K.W. (1991). Mapping the Margins: Intersectionality, identity politics, and violence against women of colour. *Stanford Law Review*, 43(6), ss. 1241-1299.

Davidian, T., Mohtadi, C., Hellberg, M., Bergström, S. (2012). *Trippelt utsatt: Hedersrelaterat förtryck och våld bland ungdomar med intellektuell funktionsnedsättning*. Uppsala: TRIS, Tjejers rätt i samhället.

De los Reyes, P. & Mulinari, D. (2005). *Intersektionalitet: Kritiska reflektioner över (o)jämlighetens landskap*. Stockholm: Liber.

- De los Reyes, P. & Yazdanpanah, S. (2011). *Kunskapsöversikt: Våld och genus i arbetslivet* (RAP 2011:3). Stockholm: Arbetsmiljöverket.
- Ekström, V. (2013). Samhällets stöd till våldsutsatta kvinnor: En intersektionell analys av hur det offentliga trycket behandlar kön, klass och etnicitet. *Retfaerd* 35(3) ss. 51–68.
- Eldén., Å, (2003). *Heder på liv och död. Våldsamma berättelser om rykten, oskuld och heder*. Uppsala universitet.
- Eliasson, M. (1997). *Mäns våld mot kvinnor: En kunskapsöversikt om kvinnomisshandel och våldtäkt, dominans och kontroll*. Stockholm: Natur och kultur.
- Eliasson, M. & Ellgrim, B. (2006). *Mäns våld mot kvinnor i nära relationer: En kunskapsöversikt*. Stockholm: Sveriges kommuner och Landsting.
- Eriksson, M., Berg, L. & Wallqvist, A. (2011). *Våldsförebyggande arbete med män. En kunskapsöversikt*. Stockholm: Sveriges kommuner och Regioner.
- Eriksson, M., Källström Carter & Näsman. (2015). *Barns röster om våld – Att lyssna, tolka och förstå*. Malmö: Gleerups.
- Gottzén, L. (2013). Skam, maskulinitet och respons på mäns våld mot kvinnor. I *Socialvetenskaplig tidsskrift* 2013:2, ss.75-92.
- Gottzén, L. & Korkmaz, S. (2013). Killars våld mot tjejer i nära relationer. I *Unga och våld: En analys av maskulinitet och förebyggande verksamheter* (Ungdomstyrelsens skrifter 2013:1), Stockholm: Norstedts Juridik, ss.70-99.
- Heimer, Gun, Björck, Annika, Kunosson, Chrystal (red. 2014) *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar*. Lund: Studentlitteratur.
- Hirdman, Y (1986). *Om makt*. Uppsala: Maktutredningen.
- Hirdman, Y (1988). *Genussystemet: Teoretiska funderingar kring kvinnors sociala underordning*. Uppsala: Maktutredningen.
- Hirdman, Y. (2003). *Genus: Om det stabila föränderliga form*. Stockholm: Liber.
- Holmberg, C. (2001). *Det kallas kärlek: En socialpsykologisk studie om kvinnors underordning och mäns överordning bland unga jämställda par*. Stockholm: Alfabeta.
- Holmberg, C. (2004). *Med husbandens röst: Om våld mot djur i misshandelsrelationer*. Ystad: Kabusa böcker.
- Holmberg, C. & Enander, V. (2011). *Varför går hon? Om misshandlade kvinnors uppbrottsprocesser*. Lund: Studentlitteratur.
- Holmberg C., Smirthwaite, G. & Nilsson, A. (2005). *Mäns våld mot missbrukande kvinnor: Ett kvinnofridsbrott bland andra*. Stockholm: Mobilisering mot narkotika.
- Holmberg, C. & Stjernqvist, U. (2006). *Våldsamt lika och olika – Om våld i samkönade parrelationer*. Stockholm: Centrum för Genusstudier.
- Isdal, P. (2001). *Meningen med våld*. Oslo: Kommuneforlaget AS.

- Kimmel, M. (1987). *Changing Men: New Directions in the Study of Men and Masculinity*. Newbury Park, Calif.: SAGE Publications.
- Korkmaz., S. (2021) *Youth Intimate Partner Violence in Sweden. Prevalence and Young People's Experiences of Violence and Abuse in Romantic Relationships*. Stockholm University.
- Lundgren, E. (2004). *Våldets normaliseringsprocess*. Stockholm: Riksorganisationen för kvinno- och tjejjourer i Sverige.
- Lundgren, E., Heimer, G., Kalliokoksi, A-M & Westerstrand, J. (2001). *Slagen dam: Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige, en omfångsundersökning*. Stockholm: Brottsoffermyndigheten. Fritzes Offentliga Publikationer.
- Lykke, N. (2003). Intersektionalitet – ett användbart begrepp för genusforskningen. I *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 2003:1, ss 47-56.
- Moser Hällen, L. (2021). *Intersektionella perspektiv på våld i nära relationer*.
- MUCF (2014). *Inget att vänta på: Handbok för våldsförebyggande arbete med barn och unga*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.
- MUCF (2015). *Unga, maskulinitet och våld: Slutrapportering av uppdrag om attityder till maskulinitet och jämställdhet*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.
- Nathorst-Böös, H. Darj, F., & Jarl-Åberg, C. (2011). *HBT och heder*. Stockholm: ALMAeuropa.
- NCK (2009). *Våld i samkönade relationer – en kunskaps- och forskningsöversikt*. NCK-rapport 2009:02. Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid, Uppsala universitet.
- NCK (2010). *Sju perspektiv på våldtäkt* (NCK- rapport 2010:2). Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid, Uppsala universitet.
- NCK (2010). *Att fråga om våldsutsatthet som en del av anamnesen* (NCK-rapport 2010:4). Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid, Uppsala universitet.
- NCK (2011). *Att möta patienter som söker för oro kring oskuld och heder* (NCK-rapport 2011:2). Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid, Uppsala universitet.
- NCK (2011). *Att ställa frågan om våld: Ett utbildningsmaterial för hälso- och sjukvården*. Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid, Uppsala Universitet.
- NCK (2011). *Kvinnlig omskärelse/könsstympning i Sverige: En kunskaps- och forskningsöversikt*. Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid, Uppsala Universitet.
- NCK (2013). *Våld mot kvinnor med funktionsnedsättning* (NCK-rapport 2013:1). Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid, Uppsala Universitet.
- NCK (2014) *Våld och hälsa: En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa* (NCK rapport 2014:1). Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid, Uppsala Universitet.

- Rexvid, D. & Schlytter, A. (2012). Familj och heder. I *Genusperspektiv på socialt arbete*. Karlsson, L-B & Piuva, K. (red.). Stockholm: Natur och Kultur.
- Rexvid, D. & Schlytter, A. (2016). *Mäns heder- att vara både offer och förövare*. Stockholm: Studentlitteratur.
- RFSL (2005). *Brott mot homo- och bisexuella och/eller transpersoner – till dig som möter brottsoffer*. Stockholm: RFSL.
- Rosenberg, T. (2002). *Queerfeministisk agenda*. Stockholm: Atlas.
- Rosenberg, T. (2006). *L-ordet: Vart tog alla lesbiska vägen?*. Stockholm: Normal.
- Schlytter, A. (2004). *Rätten att själv få välja*. Studentlitteratur: Lund.
- Schlytter A., Rexvid D., Celepli Ö. & Nasih B. (2011). *Heder och civila samhällets metoder*. Allmänna Arvsfonden.
- Schlytter, A., Ghadimi, M., Högdin, S., Rexvid, D., och Backlund, Å. (2009). *Oskuld och heder: En undersökning av flickor och pojkar som lever under hedersrelaterad kontroll i Stockholms stad - omfattning och karaktär*. Stockholm: Stockholms stad.
- Sinisalo, E., Moser Hällén, L. (red.)(2018). *Våld i nära relationer- socialt arbete i forskning, teori och praktik*.
- Svedberg, P., Qarai, R. & Qaraee, L. (2013). *Familjearbete i hederskontext*. Stockholm: Linnamottagningen.
- Socialstyrelsen (2006). *Kostnader för våld mot kvinnor: En samhällsekonomisk analys*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2006a). *Insatser mot hedersrelaterat våld: Resultatutvärderingar i andra länder. Sammanställning av rapporten Insatser mot æresrelateret våld*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2008). *Det dubbla utanförskapet: Mångfald och sexuell läggning bland äldre*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2009). *Alla kommuners ansvar: Våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2009). *Allmänna råd för Socialnämndens arbete med våldsutsatta kvinnor samt barn som bevittnar våld (SOSFS 2009:22)*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2009). *Socialtjänstens arbete med våldsutsatta kvinnor och deras barn: Utveckling och prövning av standardiserade bedömningsinstrument. Slutrapport till regeringen 1 december 2009*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2010). *Behandling av män som utövar våld i nära relationer: En utvärdering*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2011) *Sällan sedda: Utbildningsmaterial om våld mot kvinnor med funktionsnedsättning*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2011a) *Skylla sig själv? Utbildningsmaterial om våld mot kvinnor med missbruks- eller beroendeproblem*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2012). *Socialnämnders respektive ideella föreningars ansvar för god kvalitet m.m. vid utförandet av insatser enligt socialtjänstlagen* (Meddelandeblad Nr 2/2012). Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2014). *Blånader och silverhår: Utbildningsmaterial om våld mot äldre kvinnor*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2014). *Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer* (SOSFS 2014:4). Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2014). *Vägledning för att öka förutsättningarna att upptäcka våldsutsatthet*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2015). *Flickor och kvinnor i Sverige som kan ha varit utsatta för könsstympning: En uppskattning av antalet*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2015). *Våld: Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Sokoloff, N, J & Dupont, I. (2005). Domestic Violence at the Intersections of Race, Class, and gender: Challenges and Contributions to Understanding Violence Against Marginalized Women in Diverse Communities. I *Violence Against Women* 11(1) ss. 38-64.

SKR (2013). *För kvinnofrid – mot våld i nära relationer, Positionspapper*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Regioner.

SKR (2018). *Förändringsarbete med våldsutövande män*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Regioner.

SKR (2007). *Våld i samkönade relationer – en handbok från SKR*. Stockholm: Sveriges kvinno- och tjejjourers riksförbund.

UN Division for the advancement of women (2008). *Women 2000 and beyond: The Role of Men and Boys in Achieving Gender Equality*. New York: UN Division for the advancement of Women.

UN General Assembly (1979) *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, 18 december 1979 (A/RES/48/104)*. New York: United Nations General Assembly.

UN General Assembly (1993). *Declaration on the Elimination of Violence against Women 20 December 1993 (A/RES/48/104)*. New York: United Nations General Assembly.

Ungdomsstyrelsen (2009). *Gift mot sin vilja* (Ungdomsstyrelsens skrifter 2009:5). Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2010). *Av egen vilja* (Ungdomsstyrelsens skrifter 2010:15). Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2010). *Hon hen han: En analys av hälsosituationen för homosexuella och bisexuella ungdomar samt för unga transpersoner* (Ungdomsstyrelsens skrifter 2010:2). Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2010). *Prata bort mansvåld: Våldspreventivt arbete riktat till unga män*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2013) *Unga och våld: En analys av maskulinitet och förebyggande verksamheter*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

WHO (2002). *World report on violence and health*. Genève: World Health Organization.

WHO (2008). *Eliminating Female genital mutilation: An interagency statement*. Genève: World Health Organization.

WHO (2013). *Global and regional estimates of violence against women: Prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence*. Genève: World Health Organization.

WHO (2014). *Global status report on violence prevention 2014*. Genève: World Health Organization.

Wikan, Unni (2005). *En fråga om heder*. Ordfront förlag. 2005.

Socialnämndens protokoll tisdagen den 26 april 2022

Plats och tid

Kommunfullmäktigesalen, klockan 14:00-17:05
ajournering klockan 15.40-16.00

Paragrafer

45-59 (§§ 48-51 justerade i anslutning till sammanträdet)

Justering

Uppsala kommun använder sig av en avancerad elektronisk underskrift för justering av beslutsprotokoll. Denna återfinns på en separat sida sist i protokollet.

Protokollförare

Lotta von Wowern, nämndsekreterare

Närvarande

Beslutande

Asal Gohari (S), ordförande
Alexandra Steinholtz (M), 2:e vice ordförande fr o m § 49
Per-Olof Forsblom (V)
Inga-Lill Sjöblom (S)
Rezene Tesfazion (S)
Gunilla Oltner (S)
Tommy Bringholm (S) fr o m § 49
Vivianne Eriksson (M)
Leif Boström (KD)
Lena Borg (V)
Lisen Burmeister (SD)
Thess Lorin (MP)
Birgitta L Johansson (S) t o m § 48
Jimmy Mattsson (S)
Lennarth Pettersson (M)
Liza Boëthius (V)
Stig Andersson (KD) t o m § 48

Ej tjänstgörande ersättare

Birgitta L Johansson (S) fr o m § 49
Stig Andersson (KD) fr o m § 49

Övriga närvarande

Direktör Tomas Odin, avdelningschefer Ola Jeremiasen, Katja Friberg, Kerstin Karlsson och Ann-Christine Dahlén, enhetschef Elisabeth Karlsson.
På distans deltar: Sandra Sonnermyr Hovi, Magnus Bergmark, Magnus Tibbing, Magdalena Casteryd, Caroline Gille, Åsa Hedlund, Sophie Jonneryd, Peter S:t Cyr, Johanna Trost, Sofia Venemalm

§ 54

Program mot våld i nära relationer

SCN-2022-00220

Beslut

Socialnämnden beslutar

1. **att** godkänna förslaget till Program mot våld i nära relation enligt ärendets bilaga 1,
2. **att** överlämna förslag till program till kommunstyrelsen för vidare beredning, samt,
3. **att** föreslå att kommunfullmäktige uppdrar till socialnämnden att ta fram handlingsplaner rörande hedersrelaterat våld och förtryck och våld i nära relationer.

Sammanfattning

I Uppsala kommuns verksamhetsplan IVE 2015-2018 (inriktning, verksamhet, ekonomi) fick socialnämnden i uppdrag att ta fram ett övergripande program för arbetet mot våld i nära relationer. Programmet beslutades i kommunfullmäktige år 2016 och har sedan dess följts upp i årliga aktualitetsbedömningar i kommunfullmäktige.

I uppföljningen av program och planer år 2021 (KSN-2021-01800) fattade kommunfullmäktige beslutet att uppdra till socialnämnden att revidera program och handlingsplan mot kvinnofridskränkningar och våld i nära relationer. Detta i enlighet med den aktualitetsbedömning som låg till grund för ärendet.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse, daterad den 31 mars 2021.
- Bilaga 1, Program mot våld i nära relationer- hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål.